

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Olsztyn 30.10.2023r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Dariusza Dryjasa pt. „Zabójstwo bez ujawnienia przedmiotu czynności wykonawczej. Aspekty prawne, kryminalistyczne, kryminologiczne (recenzja ponowna)

I Przedmiotowa recenzja, stanowi ponowną recenzję uzupełnionej i poprawionej rozprawy doktorskiej mgr Dariusza Dryjasa. Podobnie jak w pierwszej recenzji z dnia 11.04.2022r. uważam, iż recenzowana rozprawa poświęcona jest bardzo ważnej i ciekawej problematyce zabójstw bez znalezienia zwłok. Problematyka ta zawsze pobudzała zarówno emocje jak i dyskusje, zarówno w środowisku prawników jak i w społeczeństwie. Od dziesięcioleci zastanawiano się, czy można stawiać zarzuty zabójstwa, gdy nie znaleziono zwłok. Prowadzenie takich spraw zawsze nastęczało bardzo duże kłopoty dowodowe. Najczęściej decydował określony splot poszlak i ich interpretacja przez organy procesowe. Historia procesu karnego i kryminalistyki zna jednak wiele przypadków pomyłek, wadliwych wyroków, skazujących na śmierć czy też długoletnie więzienie osoby niewinnej. W literaturze przedmiotu znajdujemy wiele opisów spraw, gdzie funkcjonariusze organów ścigania z ogromną starannością badali domniemane miejsce zabójstwa i odzież podejrzanego, szukając nawet najmniejszych śladów zbrodniczego działania. Następnie swoją rolę spełniali eksperci podejmując wręcz pionierskie badania, które torowały drogę współczesnej naukowej kryminalistyce (prace F. Górskiego, H. Grossa, J. Thorwalda). Problematyka ta jest jak najbardziej aktualna i w chwili obecnej, gdyż przypadki ukrywania przez sprawców zwłok są dość częste.

Dobrze się więc stało, iż Autor recenzowanego opracowania, podjął się bardzo trudnego zadania, naukowego opracowania zagadnień prawnych i kryminalistycznych zabójstw bez ujawnienia zwłok. W dalszym ciągu uważam, iż dobór tematu jest jak

najbardziej właściwy i niezwykle ważny społecznie a także ważny dla współczesnego prawa karnego, procesu karnego, kryminologii i kryminalistyki.

Praca ma charakter interdyscyplinarny, przeplatają się w niej wątki z wymienionych wyżej dziedzin prawa.

Z wielkim zainteresowaniem, ponownie przestudiowałem poprawioną wersję rozprawy mgr Dariusza Dryjasa. Przedmiotowa praca, poprawiona i uzupełniona w mojej ocenie – ogólnie, **stanowi już pracę naukową dającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora nauk prawnych.** Niestety **wadliwej konstrukcji metodologicznej** badań nie udało się poprawić, pozostały także **pewne błędy rzeczowe**, których drastyczne formy, w poprawionej wersji, Autor starał się usunąć. W dalszym ciągu rozdziały, łącznie nie stanowią jednej całości tylko jakby oddzielne „cegiełki”. **Trzeba sprawiedliwie przyznać, iż Autor włożył w poprawienie i uzupełnienie recenzowanego opracowania, wiele pracy.** Starano się poprawić chaotyczność rozważań, wiele zagadnień poruszanych jest jednak nadal „obok” tematu. Autor przedstawił także rozsądne propozycje praktycznych rozwiązań określonych problemów. Kwestie te zostaną dokładnie omówione w dalszej części recenzji.

Jako recenzent mogę już obecną wersję rozprawy ocenić pozytywnie i rekomendować do przyjęcia w toczącym się przewodzie doktorskim.

II. Rozprawa jest dość obszerna (łącznie 485 stron, poprzednio 290 stron), składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych i zakończenia, bibliografii i załączników. **Nadal tytuł budzi pewne wątpliwości.** „Zabójstwo bez ujawnienia przedmiotu czynności wykonawczej ...” Podtrzymuję swoje krytyczne uwagi z pierwszej wersji recenzji. „Tytuł ten, poprawny na gruncie doktryny prawa karnego materialnego, trudno jest uznać za poprawny na gruncie procesu karnego, kryminalistyki czy kryminologii. Prawo karne materialne i kryminologia są tylko pewnym tłem do rozważań Autora. Główny wątek to rozważania procesowe i kryminalistyczne. Kodeks postępowania karnego posługuje się pojęciem „zwłoki” (np. art. 209 k.p.k.). W kryminalistyce podobnie posługujemy się pojęciem „zwłoki”. Dokonuje się „sekcji zwłok”, „ogłędzin miejsca znalezienia zwłok” a nie „sekcji przedmiotu czynności wykonawczej zabójstwa”. To brzmiałoby dość dziwnie! Jeżeli w tytule Autor silił się na wielką naukowość, to już w treści pracy czytamy o zwłokach. Można jedynie zamieścić refleksję, iż „unaukowiony” tytuł nie czyni pracy naukowej”. Można oczywiście zrozumieć, iż na tym etapie postępowania,

zmiana tytułu, powodowałaby daleko idące konsekwencje organizacyjne. Ten fakt, przekonuje mnie, by taki tytuł pozostawić! Nie przekonuje mnie jednak stwierdzenie, (s. 13), „o swoistej nadrzędności prawa karnego materialnego nad prawem karnym procesowym i naukami z prawem karnym powiązanymi”. Są to poglądy z drugiej połowy XIX wieku, poglądy, którym Hans Gross przeciwstawiał się przez całe swoje życie! Nauka prawa karnego materialnego, nauka procesu karnego, kryminalistyka, kryminologia – to obecnie oddzielne, samodzielne nauki. Nie można zatem narzucać języka prawa karnego materialnego, procesowi karnemu, kryminalistyce, czy kryminologii. Nauki te mają wspólny obszar badawczy jakim jest przestępstwo, ale zajmują się przestępstwem w zupełnie innych ujęciach. Nie można więc mówić „o swoistej nadrzędności”.

Przyznaję również, iż **dokładna lektura Wstępu, wzbudziła moje zdziwienie i zdegustowanie**. Autor właśnie we Wstępie **podjeżdżuje pośrednią polemikę** z moją recenzją z dnia 11.04.2022r. Takie działanie, w mojej ocenie, **jest niedopuszczalne i narusza podstawowe standardy akademickie!** Zadaniem recenzenta jest uczciwe i wszechstronne zapoznanie się z nadesłanym materiałem i jego obiektywna ocena. Obydwa podmioty – kandydat i recenzent nie są na tym samym poziomie, nie są sobie równi! **To recenzent dokonuje oceny!** Nie jest jego rolą wdawanie się w polemikę z kandydatem! Zdania polemiczne można wygłaszać w wystąpieniach na konferencjach czy sympozjach! Gdyby jeszcze Autor miał rację, broniąc owego „pozaprocesowego rozpytania przy użyciu wariografu”. **Taka instytucja nie istnieje** i pisanie o niej w ten sposób jest poważnym **błędem merytorycznym!** To, że Wydawnictwo C.H.Beck, z maniacką konsekwencją, pomimo wielu wysyłanych monitów, używa w podtytule Art. 192a k.p.k. takiej terminologii, to nie znaczy, iż jest to poprawne! Decyduje przecież treść przepisu a nie redakcyjny dodatek. Autor broni zdecydowanie swoich poglądów stosując pewną figurę retoryczną – erystyczną. Powołuje się mianowicie na ogromną literaturę dotyczącą „rozpytania”, „badań wariograficznych” – ale wskazane kwestie w tej literaturze nie są przedstawiane razem i dotyczą trochę czegoś innego. Owe „trochę”, czyni jednak znaczną różnicę! Efektem stosowania takiej figury jest wrażenie, iż dane kwestie zostały zbadane i dogłębnie przeanalizowane! Jeżeli stosowanie takiej figury retorycznej – erystycznej bardzo często występuje w dysputach politycznych, w sporach politycznych, gdzie jest dopuszczalne, to stosowanie jej w dyskusji naukowej, w badaniach naukowych **jest niedopuszczalne!** Taka dyskusja ma charakter demagogiczny, co w nauce **można zakwalifikować jako nierzetelność naukową!** Rozwiązanie

problemu jest przecież takie proste. W treści art. 192a, par.2 k.p.k. jest zapis – „biegły”. Biegły zaś wydaje opinię na podstawie przeprowadzonych badań wariograficznych a nie na podstawie rozpytania. Dowodem w sprawie jest opinia biegłego! Dalsze rozważania to udawadnianie, iż „Ziemia jest płaska”! Poruszana kwestia nie stanowi głównego nurtu pracy. Jest to zdaniem recenzenta błąd merytoryczny ale nie mający istotnego znaczenia dla całości pracy. Natomiast postawa Kandydata w tej kwestii budzi moje zdziwienie i zdegustowanie!

Rozdział I – przedstawia metodologię badań. Postawiony jest cel badań, określony przedmiot badań, postawione hipotezy oraz problemy badawcze. Dobrze, iż Autor widzi potrzebę omówienia zagadnień metodologicznych i wysuwa te problemy jakby „przed nawias”. Postawione zagadnienia, tezy i hipotezy są ciekawe i co do zasady właściwe. W dalszym ciągu pozostają jednak wątpliwości, czy niewielka skala badań pozwoli na odpowiedź! Od strony technicznej rozdział ten został dobrze opracowany. Czy przeprowadzenie 4 wywiadów pogłębionych, w tym z jednym prokuratorem i trzema funkcjonariuszami policji – to materiał wystarczający do analizy? Już na tym etapie można mieć poważne wątpliwości. Czy w ogóle wyniki takich wywiadów można uogólnić, by statystycznie wyniki były poprawne? **Można mieć poważne wątpliwości, czy przy badaniu zabójstw, gdzie organy procesowe nie znalazły zwłok – ta metoda jest właściwa i reprezentatywna?** Tego rodzaju spraw jest dość dużo i ich charakter jest bardzo zróżnicowany! W dalszym ciągu, zdaniem recenzenta, Autor powinien podjąć szerokie badania, obejmujące przyjęty okres na terenie całego kraju. Takie badania miałyby niezaprzeczalnie wartość naukową.

Rozdział II – Ustawowe znamiona przestępstwa określonego w art. 148 k.k. – zawiera rozważania w zasadzie podstawowe. Autor zrećcznie posługuje się obszerną literaturą przedmiotu i orzecznictwem. Przedstawione w drugiej wersji pracy rozważania są już dość dogłębną analizą naukową. Wiele poruszanych zagadnień, w dalszym ciągu, jest obok tematu. Rozważania te mają taki stopień ogólności, iż tylko w małej części odnoszą się do tematu pracy. Można przyjąć, iż Autor pisze wszystko co wie na dany temat! Ale czy o to chodzi w pracy doktorskiej? Tą część pracy, podjęte dywagacje, ogólnie, należy ocenić pozytywnie.

Rozdział III – Specyfika postępowania w sprawach o zabójstwa, w których brak zwłok – aspekty kryminalistyczne i procesowe śledztwa – został w drugiej wersji pracy **znacznie uzupełniony i poprawiony**. Oczywiście dalej pozostały dyskusyjne rozważania dotyczące wariografu. Pomimo tego, iż Autor dość niechętnie odnosi się do wszelkich

uogólnień, to w rozdziale tym podaje obszerny algorytm postępowania organów ścigania w przypadku podejrzenia zabójstwa połączonego z usunięciem zwłok (s. 285 i nast.). **Przedstawiony algorytm stanowi chyba najbardziej wartościową część pracy.** Jest możliwy do wdrożenia w praktyce.

Rozdział IV – Zabójstwo bez ujawnienia zwłok – wyniki badań empirycznych – zawiera szczegółowe omówienie 3 spraw karnych o zabójstwo (jedna sprawa omówiona dokładnie, dwie pozostałe dość pobieżnie). Wspólnym mianownikiem jest tu jedynie fakt nie znalezienia zwłok przez organy ścigania. Niestety prezentowany materiał ma charakter bardziej publicystyczny – pitavalowy niż naukowy. Nie daje podstaw do czynienia uogólnień, wypracowania modelu postępowania itd. Wartość naukowa takiego materiału jest nikła!

W Rozdziale V, Autor przedstawia statystyczny obraz przestępstwa zabójstwa w Polsce. Co do zasady rozdział ten stanowi jedynie tło dla całej pracy i nie bardzo pasuje do koncepcji pracy. Ot taki dodatek – praca głównie miała dotyczyć przestępstwa zabójstwa przy niewykryciu zwłok – więc dobrze będzie napisać o zabójstwach w ogóle. Zawarte w tym rozdziale informacje **nie noszą żadnych cech naukowej nowości.** To rozdział sprawozdawczy. Wiele kwestii poruszanych jest tak „obok” tematu.

Zakończenie – jeżeli dywagacje z zakresu prawa karnego materialnego można uznać za ciekawe i poprawne, to znikomość materiału badawczego nie pozwala na wyciąganie wniosków o charakterze kryminologicznym czy kryminalistycznym. Sprawca prawie każdego przestępstwa przechodzi przez fazy planowania czynu, przygotowania, dokonania i ukrywania powstałych skutków, usuwania i zacierania śladów, tak by uniknąć odpowiedzialności karnej – to jest zjawiskiem naturalnym i nie ma się temu co dziwić. Dotyczy to także ukrywania zwłok.

Dobrze, iż w drugiej, poprawionej wersji pracy, Autor skupił się na wypracowaniu metodyki prowadzenia tego rodzaju spraw.

Pracę kończy Bibliografia odwołująca się do **581 pozycji**, wykaz orzecznictwa oraz wykaz wykorzystanych stron internetowych i załącznik. Cała praca, po poprawkach, jest napisana językiem przystępnym, dość rzadko występują drobne błędy literowe czy stylistyczne oraz powtórzenia.

Pomimo wskazanych uwag krytycznych, poprawioną i uzupełnioną drugą wersję pracy w całości, należy ocenić pozytywnie.

III. Na podstawie przedstawionych wyżej ocen stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Dariusza Dryjasa odpowiada warunkom stawianym pracom doktorskim (tzw. „stary tryb”) określonym w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65 z 2003r, poz. 595 z póź. zm.).

W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr Dariusza Dryjasa do dalszych części przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak